

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

ПЕСНИЦИ И ГЛУМЦИ.

I.

(Наставак.)

Тај дан слави „Théâtre français“ сваке године, приказујући „Силом болесника“ у целини, док се иначе последњи табло, т. ј. промоција изоставља. На смртни дан молијеров има ова церемонија врло свечан значај. Усред позорнице уздиже се место, на ком је столица председника доктора. Пред том столицом је на ступу красно попресе молијерово, које је израдио Худон; с десна и с лева позорнице нижу се клупе. Застор се диже: сви чланови „Théâtre français“ излазе, трагични и комични, први и последњи, мушки и женски чланови, сви што их год има. Сви су у првеним докторским мантијама и високом докторском шеширу, неки са знаковима лекарским — нарочито оријашком штрцаљком — све два по два. Лагано пролазе позорницом; публика их, по другим њиховим заслугама, редом одликује, овога више, онога мање. За тим седе на клупе. У спроводу последњи је председник и уз њега они глумци, који су суделовали у „Силом болеснику.“ Музика је занимала. Почине испит, како га је Молијер прописао. Код другог „југо“, т. ј. код последње молијерове речи, дигну се сви чланови са својих седишта, те настаје подужа, свечана станка, иза које опет сви седну и церемонија се одигра до краја. На свршетку сви ступе пред попресе, ту положе лавор-венце, а најстарији члан позоришта овенча венцем великом уметнику главу.

Овако у Француској и публика и само позориште поштује своје уметнике. Тиче ли се ова светковина више писца Молијера или глумца Молијера, не треба ни рећи. Тамо су на чисто, да је глумац, као уметник, врло важан ступ уметничкога завода, али песник да је управо темељ-

ни ступ, на ком је сва тежина зграде. У Француској прате песника и његов рад запетом радозналешћу и саучешћем; глумца радо имају, али он се мора поштено знојити, да стече назив уметника. За то у Француској сами глумци, позоришне управе, позивљу књижевнике (драмске) у своја већа; песници и критичари имају прву, често и одлучну реч не само при састављању репертоара, него и на самим пробама.

Колики је углед француских писаца на позоришту, томе је доказ и Виктор Иго, Сарду, Ожије, Феље, Гондине, Дима и други — писци, којима позориште има да захвали што је процветало, а колика је љубав за те људе у народу, доказује и овај случај. Пре више година умрло је некакав војник, десетник и оставио опоруку: „Последња ми је воља, да урежете на мом гробу: „Овде почива човек, који је веровао у Виктора Ига.“

Што се тиче глумаца, опажа се у опште, да они највише уживају угледа на немачким позорницама, тако, да њихова слава потамњује имена знаменитих и најзаслужнијих драмских књижевника. Глумцу, који је годинама и својом вештином стекао име уметника, не може ни један разборит човек завидети ту славу, јер она га подстиче на рад и истрајност; али ко посматра друштвени положај књижевника крај глумаца у Немачкој и Аустрији, тај мора признати, да је из тога друштвенога положаја проистекло оно абнормално, готово развращено стање немачких позорница, против чега се позоришни управитељи последњих десетак година узалуд боре. Томе развращеном стању има се приписати, да међу толиким немачким

позориштима у Европи само једно (дворско позориште у Бечу) има правога уметничкога благослова.

Кад смо се усудили рећи, да ни у нас песник књижевник не заузима заслуженога места, да не ужива довољна угледа ни уплива у позоришту: онда нам беху пред очима напртане две слике позоришта францускога и немачкога.

За којима да се поведемо? Шта управо недостаје нашем позоришту?

О том размишљати било би корисно, ако се томе храму уметности признаје културна задаћа у историји народа. Али већ сада смемо желити, да у нас не буде никада, како је већ данас у Немачкој: да публика не сматра позориште огњиштем уметничкога уживања, него забавиштем; да светина, разкалашена рђавим обичајима подноси и најгрђе грешке против начела естетике; да само позориште за тим иде, не би ли задовољило укусу времена и ђудима светине; да на послетку народ узвишује глумце уметнике над књижевницима, и то на штету самој уметности. Ово је нездрав појав у друштвеном животу и сваки пријатељ правога напретка мора му на пут стати.

II.

Не баш у нас, али за цело у Немаца и Француза овога је столећа број драмских писаца тако нарастао, да им имена не би могао стрпати у књигу. Па ипак, колико је тих имена заиста познато Европи? А колико опет од ових познатих заиста заслужују стечени глас? Огромна ве-

ћина тражи славу у томе, да вешто — рецимо уметнички — употреби слог, фразу, помодне слике и црте, да згодном формом заодене помодне осећаје свога времена. Према томе дакле ваља и оцењивати драмска дела овакових писаца по сталној конвенционалној системи. Њихова вредност или невредност мери се по томе, у колико се та дела приближују или удаљују од речених својих цели.

Главницу познавања људи и осећаја умножити — то је дар оне мањине драмских писаца, којих се дела не оцењују по споменутом мерилу, којих дела немају споменутих цели. Ова пак мањина не може и не ће тако скоро истиснути дивље и напрасите већине.

Није дакле наде, да би управо наше позориште могло штогод допринети томе, да на уметничким даскама у опште завлада класичка дисциплина. Али наше позориште дужно је бринути се само за себе и за своју будућност. Треба дати важности и нужна угледа строгој, искреној критици. Не мора се све, што није савршено, избацити; али се мора рећи: то и то не ваља. Само ће се тако постићи, да чисто злато тим лепше сијне уз нечисту патворину.

Кад већ говорим о критици, нека ми је дозвољено истакнути велико правило најгласовитијега до данас драмскога критичара Лесинга. По том се правилу баш у нас нерадо владају, шта више већином га и не познају они, који би га понајпре морали познавати.

(Свршиће се.)

Ж И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Ултимо“. Шаљива игра у 5 чинова, од Густава Мозера, с немачког превео А. М., приказана је 16. јануара о. г.)

Једна од најбољих шаљивих игара, што их има репертоар наш, прешла је горњег дана преко позорнице наше. Имали смо прилике видети ту глumu и прошле позоришне сезоне; али каква разлика између оне и ове представе! Онда је давао Лебрехта Шлегла пок. Сава Рајковић, један од најбољих интерпрета такве врсте улога, код нас Срба за цело баш и најбољи. Он нам умре, а на његово место нисмо добили још никако такву сна-

гу, која би га достојно, или бар приближно, могла заменити. Г. Банковић је за нужду морао се примити те улоге, која никако није за њега. Лебрехт је врло важна улога, а кад је прикаже глумац, коме — не доликује, онда се јако штети утисак целог комада. Лебрехт је добричина, а г. Банковић је био озбиљко; Лебрехт ради све по тинару, па опет промишљено, а г. Банковић је био хладан и некако навијен.

Но што је глума у Лебрехту изгубила, добила је за то у Рајнхарду Шлеглу, ког је приказао г. Лукић на место г. Зорића. Г. Зорић је свој гњев само искашљавао, а г. Лукић се баш заиста љутио; г. Зорић био је у

гњеву смешан, јер је био ћошкаст и усиљен, а г. Лукић је био природан, као што су већ ти професори.

И улога Бруна Бернта дошла је у друге руке, у руке г. Димитријевића. Пре тога ју је имао г. Лукић. Улога је мала и незнатна, али опет захтева пажњу. Г. Димитријевић био је са свим добар; као бојазљиви, стидљиви љубавник много бољи од г. Лукића, у чијој природи лежи више нека бујност, снага, него да изражава ситне уздисајчиће.

Улогу племића Хаза давао је г. Р. Поповић са свим природно. И маска је одговарала том племенитом шмоклјану, који, кад не зна шта да каже, а он брже боље изусти: „Тако ми поштења!“ јер ту не мора ништа мислити.

Остале улоге беху у истим рукама, у којима су биле пре. Да су их те снаге добро приказале, није ми нужно ваљда ни да кажем.

М. С—ћ.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Загребу.) (Свршетак.)

„У једном чину, — након увертире, која доноси неке мотиве главних арија — карактеристичан је куплет Серполете, што га пева уз пратњу збора, куплет: „Ја знам“ (on dit) уз који је наниван сајамски збор, а иза њега пева Серполета причу о свом мистериозном пореклу (Rondo D-Dur $\frac{2}{4}$). Овај нас привор сећа на дотичну сцену о клевети у „Севиљском бријачу“, исто тако као што је привор сајма прилично оно исто, што је сајам Ричмондски у Флотовљевој опери „Марти“. Њежно замишљен је напев Гренишеа (Ој, у слободи, морнар нам броди), за којим следи карактеристична „песма звона“ и лепи валцер Ханријев. Са четвороструким збором завршује први чин, који се састоји из две слике. Други чин отпочиње с кратким антр-актом, у ком мелодију воде изменице пухала, нарочито кларинети и хобое, крепким терцетом (Жермена, Ханри и збор) улазе морнари у стари град корневиљски; Жермена пева сентименталан куплет, красан љубавни дует с Ханријем, а после великога квинтета завршује акт опет напевом о звонима. У последњем чину важну улогу игра полудели старац Гаспар, који пева куплете, који одају тмину његова духа; гласба је пак карактеристична; (G-Moll) оно, што за тиме следи (песма о цидру) доста је банално; светла још је тачка лепи валцер Гренишеа (На пустом жалустях) а с напевом о звонима свршава се и последњи чин.

Корневиљска звона певана су први пут дне 19. априла 1877. у парижком позоришту „Des folies dramatiques“, за које су и писана; складатељ посветио је то своје дело своме учитељу, чувеном професору Јулију Дирато. Из Париза прошла су звона мал не целим светом; у бечком позоришту „An der Wien“ певана су редом до 100 пута, а и данас још су на репертоару. Но није ни чудо, што је то деце стекло особиту популарност. Грациозна — ретко банална — гласба, вешти контрапункт, и светлећи се колорит у инструментацији, мора на први мах да предобије пријатеља ове музикалне врсте, нарочито први чин пун је, шта више и преобилан, дражесних гласбених фраза, а носиоцима главних партија широко је поље, да могу заслуга стећи.

А сад коју о првој представи, која је већим делом добро успела.

На првом месту споменути нам је г. Сајевића, који је не лаку улогу старог тврдице Гаспара врло добро карактеризовао. Привор застрашивања у другом чину одиграо је изврсно, не мање добро и привор будила у трећем чину. Попевку у лудилу отпевао је великим осећајем и тачношћу, па је стекао и бурни аплауз. Проза је г. Сајевићу текла глатко, што код других није било.

Гђица Прикилова и Крамбергерова ваљано су одиграле своје улоге. — Гђица Прикилова била је дражесна Серполета, па и неке куплете, у колико јој то њезина средства допуштају, добро је отпевала. Само једно ваља нам приговорити: Серполета кад у трећем чину ступи на позорницу, као грофица Лисенај мора бити карикирана, а томе није одговарала ни игра ни тоалета гђице Прикилове. — Гђица Крамбергерова (Жермена) певала је читаво вече великим чувством и жаром; њезин звучни и доста обсежни глас славио је јуче потпуну победу. Одмах иза легенде о звону, доби бурно пјескање, не мање после романце у другом чину. У прози није била госпођица тако сретна.

Г. Антон, као обично, свесно је решио улогу. Улога грофа корневиљског није писана за г. Антона. Он се није нашао у свом елементу. Валцер у првом чину испевао је ваљано. Потпуном успеху шкодило му је то, што, како нам се чинило, није баш посве био при гласу. У прози је г. Антон гдегде записио.

Потпуно је задовољио својој улози и с музикалне и с драмске стране г. Дескашев (Гренише). Г. Дескашев напредује сваки даном. Он је изврсно приказао страшивицу Гренише-а, и премда му глас јуче није био потпуно чист, отпевао је он ипак све своје пијесе ваљано. Романцу у првом чину певао је с осећајем и тачно, за чега га опћинство и награди. Терцет са Серполетом и с уредником (г. Ван) у другом чину, схватио је једини г. Дескашев. Мање је сретан био у дуету с г. Сајевићем, но ту му је много шкодио неспретни положај у оклопу. Валцер отпевао је како ваља, тако, да му је опћинство веома повлађивало, те је морао и на бурни пјесак поновити. Баш код тога валцера мало сувише чуо се оркестар; кларинети, виолине и флауте натицали су се ко ће јаче. Једном речи првенство ове представе иде г. Дескашеву.

Г. Ван — уредник — био је добар, само није знао своје улоге, те је шаптаоцу задавао много посла.

Музикални ансамбл текао је глатко, драматички пак управо храпаво. Требало би гдегде прозу скратити; тиме би, како већ рекосмо, опера много добила. — Зборови беху изврсно увећани, па и они су стекли аплауза у другој промени првога чина. Оркестар био је добар, само би местимице више морао свирати пијано.

Mise-en-scene, костими и нове декорације задовољили су. Надамо се, да ће опера идући пут и у драмском погледу савршенија бити.

На послетку опазити нам је, да се „звона“ иза кулиса нису ни чула. Кућа била је дупком пуна, те је много повлађивала првим силама.“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

38. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 28.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 20. ЈАНУАРА 1882:

Ц И Т А Н И Н

ПОЗОРИШНА ИГРА У 3 ЧИНА, С ПЕВАЊЕМ И ИГРАЊЕМ, НАПИСАО Е. СИГЛИГЕТИЈА, ПОСРБИО
Ј. М. ШИМИЋ, ЗА СРПСКУ ПОЗОРНИЦУ УДЕСИО А. ХАЏИЋ, МУЗИКА ОД А. МИЛЧИНСКОГ.

О С О Б Е:

Градић, спахија	Р. Поповић.	
Глиша Краткић, богат тежак, нежењен старкеља	Банковић.	
Ђорђе, његов синовац	Барбарвић.	
Макса, тежак	Јовановић.	
Ракила, његова жена	Д. Ружићка.	
Евица, њена кћи из првога брака	Л. Хаџићева.	
Живко, циганин	Лукић.	
Петко, његов син	Добриновић.	
Ружица, његова кћи	М. Рајковићка.	
Јевта, спахински пандур	Димитријевић.	
Кишбиров	Рашић.	
Анка	} просте девојке	С. Димитријевићка.
Сара		Д. Адамовићева.
Цела		Ј. Поповићева.
Кум	Станојевић.	

Збива се у градићевом селу.

У суботу 23. јануара по други пут: „ВЕЛИКОВАРОШАНИ“. Шала у 4 чина, написао
др. Ј. Б. Швајцер, превео П. Ј. Мостић.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 сахата пре подне и од 3—5
сахата после подне, а у вече на каси.

Бољује: БОСИЉКА ХАЏИЋЕВА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.